

Blazoën 8 (1) 2022: 18-22.

In iets gewijzigde opmaak.

Zegelafdrukken van de Broeders van Jerusalem te Utrecht, 1394

Anton C. Zeven, Wassenaar

www.antonzeven.nl

anton.zeven@hetnet.nl

In den naeme der Almachtigen Goeds ons here Jhesu xpi [Chi Rho I = Christus Rex Iesus] de hem tot onser alre zalicheijt geweedicht heeft te daelen uten scote sijns vaders inden lichaem sijnre moeder byde bootschapper die de heylige Engel Gabriel in Nazereth --. Hierna volgt een navertelling van het begin van het Nieuwe Testament met de geboorte van Christus, dat eindigt met Amen. Vervolgens:

Blz 51

Wi Willam h[eer] van Abcoude ende van Duerstede, Gheraerd Foecke canunc, ten doem (Dom), Laurens Mazelant priester ewelic vicarij in de Kercke tot S. Marien tVtrecht, Johan van Zulen ridder, Johan vande Rijn Boeckels soon, Jacob van Groenenwoude, Sweder van Houdaen, Harman de Vroede, Johan van Weyde, Ghysebrecht Loef Berchmaecker Johan van Sterrenberch, Johan Scorre, Ghisebrecht vanden Weerde, z warte (?Zweder) Lambrecht Aertsssoon, Johan Meynaert, Johan Coecke, Dirck Hult(en?) sone, ende Peter Ruysche, knapen, die versocht [bezocht] hebben dat heyliche graft ons heren, ende anders heylige st[eden?] ende anders waer des lants van Jherusalem –So hebben Wy onder ons eendrachtelick voor ons ende onse nacomelingen broeders van Jherusalem mit goed beraden wt [uit] desen ende en andere rechtveedelijke zaecke heyliger steden, ende aldue wercken die onse h. Jhs cps (heer Jhesus Christus koning, zie hiervoor) – hierna volgt nog een lange tekst, die ik weglaat, omdat het mij om de zegels hieronder getoond, gaat.

Voorgenoemde onse segelen an desen brief gedaen. Gegeven ende geordineert int iaer vander geboorte van ons heren Jhu xpi dusent driehondert vier ende tnegentich opten Palmdach. Buchelius voegt toe: Ende hangen aen dubbele pergamene sterten 17 groene wasse segelkens aldus ... en dan volgen tekeningen van 17 zegels.

Zoals bekend trokken in de middeleeuwen mensen naar het Heilige Land om Jerusalem en andere heilige plaatsen te bezoeken. De zwaarte van de tocht werd mede bepaald door de financiële achtergronden van de pelgrim en de reismogelijkheden. Diegenen die per schip de pelgrimstocht konden maken waren beter af, dan diegenen die te voet gingen. Velen stierven door ontberingen en ziekten. Na behouden terugkomst stichtten de overlevenden in hun stad van herkomst een broederschap. Bijvoorbeeld in Utrecht verenigden zich de Broeders van Jerusalem zich en richtten Willam heer van Abcoude ende Duerstede en anderen op Palmdag [Palmpasen] 1394 een Jerusalem Broederschap op.

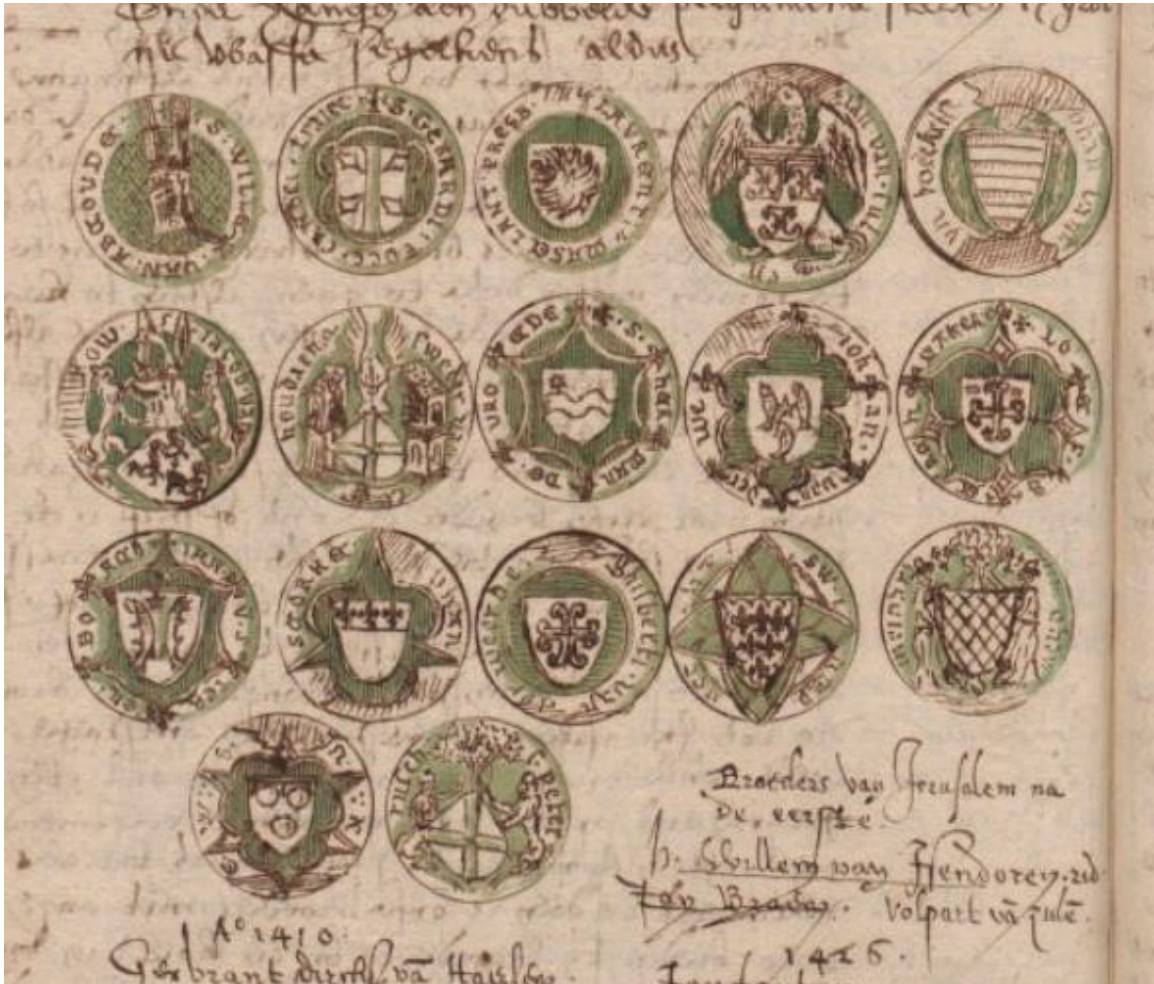
Twee groepen personen konden Broeder worden. De eerste groep bestond uit de pelgrims die uit vrije wil naar Jerusalem waren getrokken en terug waren gekomen. De tweede groep bestond uit rijke burgers, die geen pelgrimstocht hadden gemaakt, maar door een hoge entreegeld Broeder mochten worden. Deze groep zal als financiële ondersteuning verwelkomd en nodig zijn geweest.

Een derde groep bestond uit pelgrims, die als straf een pelgrimstocht naar Jerusalem moesten maken. Na terugkomst konden zij geen Broeder worden.

Van in de 16de eeuwse personen, die het Heilig Land bezochten, zijn schilderijen bekend. Zie Museum Catharinaconvent te Utrecht.

Zegeltekeningen

Buchelius maakte van het document een copie en tekende de zegels van de 17 zegelaars.

Hieronder vindt U van elke zegel een afbeelding en de naam van de zegelaar, een beschrijving van de tekening van het zegel en eventuele nadere gegevens. De nummers van de zegels worden hieronder gegeven. De zegelnummering is: 1 – 5, 6 – 10, 11 – 15 en 16-17. Ik deed geen onderzoek naar biografische gegevens van de zegelaars.

Zegel 1 De Heer Abcoude ende Duerstede

Willem van Abcoude ende Duerstede: linker zegel: geen schild; pothelm met vermoedelijk een antieke vlucht. Omschrift: S: WILLEM : VAN : ABCOVDE
Beide afbeeldingen bewerkt.

Rechter zegel: een afdruk van hetzelfde zegelstempel van Willem van Abcoude, 1390-04-25
 Omgewende helm met kroon en vlucht. Omschrift: S.WILLE...VAN OPCOUDE
 Groen geverfd op gele was.
 Bron: Gelders Archief Graven en hertogen van Gelre Graven van Zutphen Zegel ZGL0001-4129. Dank voor toestemming om afbeelding te mogen gebruiken.

Willem van Abcoude is één van de stichters van de Broederschap.

Zegel 2 Gherard Foecke, canunnik ten Dom

Gherard Foecke: AdJ blz 72: Foeck: (in zilver) een paal vergezeld in elke schildhoek van een ruit, geplaatst in de richting van de hoek(, alles zwart). Omschrift: S.GERARDI : FOCC :CANON : TRAIEC

KPE Fol x23v Foock: in goud een paal, beladen met een schuinkruis, waarvan elke arm beladen is met een ruit en eindigt tegen de schildrand met een halve ruit, alles zwart.

Zegel 3 Laurent Mazelant, priester

Laurent Mazelant: ?. Omschrift:-- LAVRENT: MASELANT: PRESB.

De afbeelding van het priesterzegel lijkt misschien op een brandend braambos

Zegel 4 Jan van Zulen, ridder

Jan van Zulen: drie zuilen; in het schildhoofd een barensteel met drie hangers. Omschrift: -- IAN.VAN.SUL—.

Schildhouder: een adelaar staande achter het schild.
SVA fol 16v. Wapens Van Zuijlen variëren in kleuren en metalen. Ik vond geen wapen van bovengenoemde Jan van Zulen en daarom koos ik voor rode zuilen op zilver.

Zegel 5 Johan van Rijn Boeckelssone

Johan van Rijn Boeckelssone: drie dwarsbalken. Omschrift: IOHAN VAN --- BOECKEL -

SVA fol x17v Rijn
In goud drie rode dwarsbalken.

Zegel 6 Jacob van Groenenwoude

Jacob van Groenenwoude: drie stappende hanen. Helmteken: een helm, misschien gedekt door een kroon, waarop een primitieve vlucht en waartussen mogelijk een vogel.

Helmhouders: twee leeuwen; de sig. rechter leeuw gekroond.
Omschrift: S.IACOB.VAN --- OW.

SVA fol x19r: in goud drie zwarte rood gelelde, gesnauvelde en gepote hanen.

Zegel 7 Sweder van Houdaene

Sweder van Houdaene: een schuinkruis. Helmteken: een vlucht, waartussen een schuinkruis. Omschrift: -- SWEDER VAN -- HOUDAENE

(Van) Houdaen CBG
HDATNL099138: in goud een rood schuinkruis.

Zegel 8 Harman de Vroede

Harman de Vroede: een golvende balk, vergezeld in de sig. linkerbovenhoek van een ster. Omschrift: W.HER MAN DE. VRO EDE

Zegel 9 Johan van der Wede

Johan van der Wede: drie zalmen (2-1), in het hart een vijfpuntige ster. Omschrift: -IOH AN. VAN DER WEDE

Zegel 10 Loef Berchmaker

Loef Berchmaker: een krulkruis, vergezeld rechts- en linksboven van een liggend blokje?
Omschrift: LO E F. B E R C H M A K E R

SVA fol x21r Berchmaker: gedeeld zwart en zilver, beladen met een ankerkruis van het een op het ander (CBG).

Bergmaker HDATNL001655: gevierendeeld van zwart en zilver, waaroverheen een gevierendeeld ankerkruis van zilver en zwart (CBG).

Zegel 11 Johan van Sterrenberch

Jan van Sterrenberch: twee afgewende zalmen met tussen de koppen een vijfpuntige ster. Omschrift: IAN.V.STER EN BORCH

Buchelius las in het omschrift BORCH, of stond er misschien toch BERCH?.

Zegel 12 Johan Score

Johan Score: effen; in het schildhoofd drie lelies naast elkaar. Omschrift: IOHAN – SCORRE

Zegel 13 Ghisbert van der Weerde

Ghisbert van der Weerde: een krulkruis. Omschrift: GHISBERTI.VAN DER WEERDE

Zegel 14 Sweder van Lambrecht Aertsoon

Sweder van - Lambrecht Aertsoon: bezaaid met lelies (3-2-1) binnen een uitgeschulpte zoom. Omschrift: SW I DER ----HT

ACZ: Buchelius schrijft: zwarte Lambrecht Aertsoon. Volgens het omschrift moet het Zweder zijn.

Zegel 15 Johan Meynaert

Johan Meynaert: geruit. Omschrift: ---OHAN-----MEINAR-

Dirck Hult(en) sone

Geen zegelafdruk

Hij was aanwezig maar er is geen zegel (meer) van hem aanwezig.

Zegel 16 Johan Koecke

Johan Koecke: drie koeken; in het schildhoofd een barensteel met drie hangers.

Omschrift: --N K ----E WI S

Coll. Muschart vermeldt onder Koecke code 2V = 2 bollen.

Zegel 17 Peter Ruysche,

Peter Ruysche: een schuinkruis.

Helmtken: onduidelijk.

Schildhouder: sig.rechts een leeuw. Links ?

Omschrift: S.PETER --- RUSCH

Ook Jan Ruysch.

SVA fol x20v: Ruijs: in rood een gouden schuinkruis.

Bronnen

Digitale bronnen

Hetutrechtsarchief.nl > collecties > archieven > zoeken > toegangsnummer 355 > verzameling > 355 verzameling > inventaris > registers > 25-25 Banden > band 26 > blz 51

Corpus sigillorum neerlandicum werd tevergeefs geraadpleegd. KB DELPHER.

Zoek op hetutrechtsarchief + broederschap + Jerusalem blz 48/51

www.hetutrechtsarchief.nl toegangnr 708 /onderzoek/resultaten/archieven etc; 2.2.4 Jerusalem-broederschap

Hoogendoorn, Margriet. Het verleden van Utrecht. NUK september 2019.

www.denuk.nl/vertel/mij-utrecht-het-Jeruzalembroederschap.nl

Op blz 51 worden een ledenlijsten van de Broeders van beide twee groepen gegeven. Het eerste jaar is 1410.

Gedrukte bron

AdJ = Ad de Jong. Familiewapens in Zuidoost Utrecht. Voorthuizen (M.L.van Hangest d'Yvoy, 1789). 2015. Blz 72: Familiewapens op rouwborden in de Grote Kerk te Wijk bij Duurstede.

Jacob van Groenenwoude, uit KPE = Klaas Padberg Evenboer. 2021. Een Utrechts wapenboek in de bibliotheek van Atrecht. Blazen 7 (2021): 74-78. Klaas stuurde mij het deel Bisdome Utrecht Nedersticht (fol 15x-24v), waaraan ik een "nieuwe" folio-nummering heb gegeven en deze met een x heb aangeduid. Klaas bedankt.